

58

G. L. G. T. A. G. W.
✓ HISTORISK och OECONOMISK
BESKRIFNING
ÖFVER
STAPEL - STADEN
HELSINGFORS
UTI
NYLAND,

SLDNARE DELEN,
MED WEDERBÖRANDES SAMTYCKE,
UNDER
OECONOMIÆ PROFESSORENS, KONGL. SVEN-
SKA VETTENSKAPS ACADEMIENS och UPSA-
LA VETTENSKAPS SOCIET. LEDAMOTS,
SAMT NU VARANDE ACAD. RECTORS

H. R. PEHR KALMS
INSEENDE,

FÖR LAGER - KRANTSEN
UTGIFWEN OCH TIL ALMÄNT OMPRÖFWANDE
FRAMSTÄLT I ÅBO ACAD. ÖFRE LÄROSAL PÅ
WANLIG TID F. M. DEN 21. MAJ 1757.

AF
HENRIC FORSIUS,

NVLÄNNINGE.

ÅBO, Tryckt hos Direct. och Kongl. Boktr. i Stor-För-
stendömet Finland, JACOB MERCKELL.

KONGL. MAJ:TS
OCH RIKETS HÖGTBETRODDE MAN
GENERAL MAJOR OCH ÖFWERSTE WID ARTILLERIE
REGEAMENTET, SAMT RIDDARE AF KONGL.
SWÄRDS - ORDEN,

HÖGWÄLBORNE HERRE
**HERR AUGUSTIN
EHRENSWÄRD,**
NÄDIGE HERRE.

HWart wi hållt wända våra ögon, så förekomma oss stora och handgripeliga prof af förwandling och förgånglighet. Ståder med deras många omskiften äro ej de minsta obeständighetenes uttolkare. Hwarest tilförene de största Städer prunckat i sin hårliga prakt och glimmande prydnad, där finnes marken nu med äldrens runor betäckt wara helt öde och tom. Twärtemot, hwarest förut wilda trån och wäiluktande blomster öfwertäkte jorden, hwarest man kunde förnöja sina öron med åtskilliga foglars låten, hwilka i de ruslkande löfwen behageligen söngo, där ser man nu de fastaste murar och såkraste borgar uprefas.

Nålige Herre! wi behöfwa icke til denne satsens bewis åberopa oss en *Tyrus*, en *Carthago*, en *Birca*, en *Sigtuna*. Wårt *Helsingfors* öfwertygar oss här om. Dese obyffade blad afskildra samma ämne

ne, hwilka, såsom en spåd telning af en swag och
 saftlös rot, med största wördnad nedlägges för *Nä-
 dige Herr Generalens* fötter, at där afbida skärm
 och prydnad. Min ringhet har wäl welat sielf-
 mant förbiuda mig, at framtråda för *Högwålborne*
Herr Generalens högt uplysta ögon med desse matta
 målningar; dock har den stora Nåd, hwarmed *Hög-
 wålborne Herr Generalen* ej allenast uplifwat och be-
 strålat mitt förra arbete i detta ämne, utan jäm-
 wäl lemnat mig sådane anmärkningar om fästnings
 bygnaden, som gjordt denna senare lärospan mera
 diger, warit den driffiåder, som förmådt mig til
 en dylik nog driftig föresats fullbordande. Hela
Swea-Rikes, men i synnerhet *min födelse* orts up-
 komst och tilwäxt, har altid legat *Nädige Herr Ge-
 neralen* på det ömmafte om hjertat, så at *Högwål-
 borne Herr Generalens Höga Namn* med största skjal
 är ristadt uti odödlighetenes marmorstod; därföre
 smickrar jag mig ock med det hopp, at desse sed-
 nare penfeldrag af de uti samme min foterbygd
 förekommande märkwärdigheter få förnöja sig med
 samma wård och beskydd. *Himmelen* förmere *Hög-
 wålborne Herr Generalens* krafter, at frikt och nöj-
 samt kunna uthärda med de wiktiga göremål, som
Högwålborne Herr Generalen äro anförtrodde; och
 låte den dagen först för vår sednare efterwerld
 upgå, då *Svidiot* nödgas sakna en så *grundfast* *pela-
 re* för Dets wälfärd! Framhårdar til grafwen

HÖGWÅLBORNE HERR GENERALENS

underånmöjukaste tjänare
 HENRIC FORSIUS.

KONGL. MAJ:TS
TRO-MAN OCH BISKOP ÖFWER BORGSTADTS
DEN HÖGWÖRDIGSTE HERREN,

HERR DOCT. JOHAN
NYLANDER.

MIN HÖGGUNSTIGSTE BEFORDRARE.

AT af Högwördigste Herr Biskopens Widberömda
Namm låna glants och zirlighet til et omo-
get snilles - alster, år wål mycket wågat. Jag
har dock håldre welat betjena mig af detta gifna
tilfålle, ån at aldeles efterlåta min synnerliga plikt.
At derföre Högwördigste Herr Biskopen icke oblidt
uptager denna min djerfheth, utan anser med et
benågit anlete desse magra blad, och låter dem ut-
tolka den innerliga wördnad jag hyser och til
swarta mullen hyfa skal för Högwördigste Herr Bi-
skopen, år hwad jag allerödmjukast anhåller om.
Min spåda tunga och waklande fiåder åro för swa-
ga, at rätt afmåla Högwördigste Herr Biskopens stora
nitålskan emot Gud och Hans församling, och oför-
falskade sinne för hela fäderneslandet, samt den
ömma befordran och beskydd, som nyttige we-
tenkaper och deras idkare altid ågt under Högwör-
digste Herr Biskopens skugga; derföre lemnar jag
det-

detta göremål åt dem, hwilka med bättre ord för-
 må utföra detta wiktiga ämne. Det wil jag alle-
 nast nämna, at *Högwördigste Herr Biskopens* ömma
 försorg för dem, som älska witterlek, och höra
 under *Högwördigste Herr Biskopens* faderliga wård,
 har långt för detta så intagit allas hjertan hos den
 studerande ungdomen af *Borgo* stift, at de man-
 grant täfla med hwarannan om den stora förmån,
 at på alt uptänckeligit sätt wisa deras kärlek och
 wördnad för *Högwördigste Herr Biskopen*. Förun-
 nar *Högwördigste Herr Biskopen* mig härefter et
 litet rum bland *Högwördigste Herr Biskopens* cli-
 enter, så har min trängtan hunnit sit mål och
 min lycka årnådt sin högd. Jag skal deremot, al-
 drig underlåta, at sända trängna suckar til *Allmak-
 ten* för *Högwördigste Herr Biskopens* och *Deß Hög-
 förnämde Families* beständiga sällhet och grönskande
 wälmåga. Framleswer med oafslätelig wördnad

HÖGWÖRDIGSTE HERR DOGTORENS OCH BISKOPENS

allerödmjuktaste tjänare
HENRIC FORSIUS.

BORG MÅSTARE OCH RÅD

I STAPEL-STADEN HELSINGFORS,

Så ock Stadfens

ÄLDSTE och HANDLANDE,

Tillika med de öfriga af det Hederwärda

BORGERSKAPET.

Eder, Mine Herrar, Gynnare och Stadsmän, war-
der denna ringa pappersgåfwa, til et wede-
måle af min högaktning och kärlek för Eder, wäl-
ment upoffrad, med trogen önskan, at Försynen
wille tildela Eder allköns fällhet, och rikeligen
wålsigna alla Edra anslag. Således önskar mera
upriktigt än widlöftigt

Den Ädle och Högtårade MAGISTRATENS,

Samt

Det Hederwärda BORGERSKAPETS

ödmjukaste och hörfämste tjenare

HENRIC FORSIUS.

AT beskriwa en stad eller ort, är så nyttigt, som angelägit. Oeconomien, på hwilken et samhälls wäl sig grundar, leder härifrån sin märkeliga tilwäxt. Den allmänna hushållningen gör ju med den enskilda et kärligt möte, i thy, at den förras högd beräknas efter den fednarens stor och trefnad, såsom deremot ofelhet och elände wid den enskilda, är et öfwertrygande ptof af förwirring och mörcker uti den allmänna hushållningen. Skäl fördenksul et land hinna det mål i wälmåga, som en annors ej oblid natur det samma förelagt, böra dess allmänna författningar wara efter hwarje orts enskilda natur lämpade, och de hinder, hwilka et så hälsosamt ändamål här eller där i wägen ligga, hwart för sig först upträckas och ur wägen rödias. Til alt sådant bidraga, ibland alt annat, orters och staders omständeliga och riktiga beskrifningar ganska mycket. En stad til sit läge, lynne, art, förmaner, politie, med mera, aftagen, upträcker i det samma sin angelägenhet, och lämnar den styrande makten tillfälle, at taga de mått och steg, igenom hwilka en önskad förbättring står at winnas. Man ser ju här, hwad med tidig hjälp bör botas eller understödjas, såsom ock, hwad igenom någon tidfens längd icke kan likadas eller förwärras. Här gifwes förslag til nya inrättningar, och medel föreslås, huru de til ortens bättnad lämpeligast kunna anställas. Här wiss nödwändigheten af ogrundade plägsfaders affkaffande; så framt man icke wil gå in uti en obehagelig ärfarenhet af skadan, som tidfens längd anteligen af sig föder. På denna grund sota sig *Höga öfwerhetens* för slike ämnens utarbetande tid efter annan afgifne upmuntringar. Detta är föremålet til wittre och af det allmänna högtförtiente mäns påyrkan. Driffiädern för min Herre til närwarande wackra arbete är ock ingen annan. Såsom nyttan häraf, som sagt är, är stor; så gör ock min Herre sig

sig icke ringa af det allmänna förtjent, som härmed lyslo-
 sat sin slit, och *Helsingfors*, hwilkens fromma min Herre
 härmed i synnerhet lyftat på, läter i sinom tid weta sådant
 at arkjännna uti sielfwa wärcket och gierningen. Grundelig
 lärdom i hwarjehanda wetenskaper och en oförfälskad dygd
 finnas hos min Herre lyckeligen förente. Ju sällsyntare de
 äro, hos hwilcka desse twänne ting träffat förening; des
 större orsak hade jag, at til min Herres wälförtienta lof-
 ord sådant här utföra; men som dygdens art och natur fö-
 rer det med sig, at hon läst lyser i sit eget lys, och ic-
 ke i andras lånta färgor; så wore det en tiltagfen dristig-
 het hos mig, at wilja liksom störa dess egna lagar, och
 dermed oroa min Herre uti sin lyckeliga besittning. Så
 mycket wil jag endast säga, at det fagnar mig tillika med
 flere af min Herres Landsmän, det wi se war fordna wit-
 tre *Forfius* i min Herre på et utmärckt sätt förnyas, och
 at jag med dem upriktigt önskar, det min Herre måtte
 snart få inbärga den skörd, som dygden sina wänner lof-
 war, dermed ock min glädie skal ärnå sin wärkeliga full-
 bordan.

ERIC HÖÖK.

Helsingforsensis.

I. J. N.

FÖRETAL.

I Slutet af år 1755. öfwerlämnade jag til allmän granskning uti et Academisk snilles-prof på Latiniska språket, det mästa, som hörde til *Helsingfors Stapel-stadt Antiquiteter*, *historie*, *lynne* och *belågenhet* med mera. Då blefwo ock i slutet af samma arbete några i den lärda werlden så bekante som af det Allmänna bögst för-tjente och lyssre män uppräknade, hwilka ifrån denna min hembygd leda sit ursprung. At fullfölja mitt wid samma tillfälle giorda löfte tänker jag nu, med *Gudsbielp!* omorda det som hör til *Stadens politie*, *busbållning* och *näringar*, samt *lynnertiga öden* och *försvars-verk*. Mine Stadsmäns och wänners enhälliga åstundan har förmådt mig, at låta denne delen framträda i *Swensk-dragt*. Den torde wäl for-dra en mera öfwad hand, mera prålände färgor, bättre smakande och prunkande orda-lag, än min swaga pensel och wacklande häder gitta åstadkomma; men jag tröstar mig dock derwid, at en *Benågen Läsare* uttyder alt til det bästa. Tidens korthet, otillräckeliga aßer och documenter, samt et bemödande om mera tydelig enfaldighet, än utzira-de ord, hafva giordt detta arbete mindre imakeligt än det annors kunnat blifwa.

§. XI.

Omordar Lands-Cancelliet och Contoiret, samt de Landshöfdingar, som här hafwa varit.

DE under *Lands-Cancelliet* och *Contoiret* hörande giöremål, samt de här befintliga acter och documenter, äro förut uti långliga tider expedierade och förwarade uti framledne Råd-och Handelsmannen *Huucks* hus, som äro belägne på östra sidan af torget, straxt in wid klockstapelen. Men i förledne höstas flyttades *Cancelliet*, och i början af detta år, *Contoiret*, til den näst härwid åt söder gräntzande och af *Landshöfdingen* bebodda tomten, hwarest nästledne sommars tillräckeliga rum af sten blefwo upbyggda, och de förra behörigen reparerade. Trenne rum höra så wäl til *Cancelliet* som *Contoirer*, och de öfriga bebos af *Landshöfdingen* och Dets stat. Utom denne i *Staden* förekommande byggnaden har *Landshöfdingen* sin ladugård $\frac{3}{4}$ ifrån *Nya*, men $\frac{1}{4}$ mil ifrån *Gamle-Ån*, kallad *Wiks-ladugård*. Utat de här befintliga acter och documenter inhemtar man, at *Tawast*-och *Ny-land* i fordna tider äro hwardera bestyrda af sina särskilda *Landshöfdingar*. Så finnes ock, at än år 1641. har förwaltningen öfwer *Tawastland* varit ombetrodt *ARVID HORN*, och *Nyland* har *REINHOLD MEDTSTACHE* administrerat samma år. Häraf sluter jag, at sedan *Ån* efter dess flyttning något kommit i stand, har wårdsnaden om begge desse Landskaper blifwit anförtrod den här residerande *Landshöfdingen*, hällst de följande föra namn af *Landshöfdingar*, både öfwer *Ny*-och *Tawastland*.

Följande Herrar hafwa här varit *Landshöfdingar*:

REINHOLD MEDTSTACHE. 1641. och de följande år.

JACOB CLASSON UGLA. 1644.

ERIC ANDERSSON OXE, blef här *Landshöfdinge* 1648.
d. 8.

d. 8. Martii; men år 1652. d. 15. Nov. flyttad til *Landsböfdinge*-ämbetet i *Coporie, Jama* och *Ivanogorods* lähn. (a)

Friherre ERNST JOHAN CREUTZ. Sedan år 1652. d. 15. Nov. Men år 1666. d. 13. Febr. *Landböfdinge* i Åbo Lähn. År 1667. d. 6. Jun. *Landsh.* i *Westmanland*, och år 1674. *Riksråd* och *Præsident* i Åbo *Hofrätt*. (b)

UDDO ÖDLA, 1666. d. 13. Febr. (c) Följande år anlant til *Helsingfors*, såsom documenterne på *Cancelliet* det utwisa.

AXEL STÅHLARM, fick fullmacht härpå år 1668. d. 10. Aug. Flyttad därifrån år 1678. d. 4. Martii til *Landsböfdinge* öfwer *Östergötland*, och år 1687. d. 20. Jan. förordnad til *Kongl. Råd* samt *Præsident* i *Götha Hofrätt*. Samma år d. 10. Dec. giord til *Fri Herre* och *Grefve* på en gång. (a)

Fri Herre AXEL ROSENHANE, 1678. d. 4. Martii (c) Denne Herren är i synnerhet namkunnig för sin stora frikostighet emot *Helsingforska* Församlingen, hwarföre och Hans Namn för flere skäncker är ofomöftast, Honom til et så värdigt som odödeligt minne, antecknat i Församlingens *Kyrkoböcker*.

JONAS KLINGSTEDT, 1685. d. 3. Martii. Flyttades 1687. d. 4. Aug. til *Landsb.* i *Cronoborgs* Lähn; men fick samma år sel på Sin fyn, och nödgades derföre begiara afiked. (f)

Grefve ARVID HORN, år 1688.

Grefve CARL BONDE, år 1699. En wärd Fader til twenne wärda Söner, hwilka jag haft äran at omröra i min *Disp.* förra del p. 51. & 52.

MÄRTEN LINDEHELM, år 1695. d. 26. Aug. flyttades derifrån til *Landsb.* i *Jönköp.* Lähn 1696. d. 24. Julii. (g)

H 2

Öfwer-

(a) Canc. Råd, von STIERNMANS Höfdinga minne, p. 317. (b) l. c. p. 185. (c) l. c. p. 71. (d) l. c. p. 234. (e) l. c. p. 234. (f) l. c. p. 341. (g) l. c. 355.

Öfwerste JÖRAN MAIDEL, Vice *Landsb.* år 1697.

ABRAHAM CRONHIORT, år 1699.

Fri Herre JOHAN CREUTZ år 1704.

Baron PETTER STIERNCRANTZ Trädde til denna wärdigheten straxt efter flychten år 1722.

Grefve AXEL ERIC GYLLENSTIERNA. år 1738.

OTTO REINHOLD LADAU, vices 1746.

Grefve GUSTAF SAMUEL GYLLENBORG, Sedan Han förut bestridt åtskilliga hederliga sysslor, och warit Lagman, blef Han omfider förordnad til *Landsböfdinge* öfwer Ny- och Tavast-Land, hwilket Ämbete Han med största nit förwaltade til år 1756. då Han d. 13. Sept. härstädes lemna- de detta jordiska, 61. år gammal.

Herr ANDERS JOHAN NORDENSKIÖLD, Riddare af Kongl. Maj:ts Swärds orden och Wetenfkaps Academiens medlem, har nu nyligen tilträdt detta höga Ämbete, och förwaltar det til Sit största beröm, Landets wälgång och alles fagnad. Den Högste uppehälle i långliga tider Denne Högwärdorne Herrens krafter, som dageligen med nöje låter dem täras til Allmänhetens wäl.

Den nuwarande *Lands-Cammarearen* är Herr JONAS CARLSTEDT, och *Lands Secreteraren* Herr SALOMON STICHEUS. Hertrat, hwilka förtjena almänt loford.

§. XII.

Beskrifwer Stadens Rådstugu och des Styresmän.

AR 1726. blef *Stadens Rådstuga* ä nyo upbygd på norra sidan af torget, sedan den förra år 1713. af wära e- gna wid *Ryssarnas* fienteliga ankomst blef i en afkehop förwandlad. Den består af 2. wåningar med et högt och zirligt torn, doch utan klocka deri, hwilket ä nyo förled- ne Sommars uptimrades. I den öfre wåningrn äro 2:ne stora Salar, jemte en kammare och förstuga. Uti den ena Salen

Salen hålles *Rådslugu*- och i den andre *Kämmers*-rätt. I den nedre förekomma utom en försluga 4. stycken bodor, dem de Handlande sig tilhyra til deras wahrens utfalning. *Stadens Cavallerie flandrar och Infanterie fanan*, som ibland förwares här på *Rådslugan*, doch nu mästadelen hos Ryttmästaren Herr Rådman *Zachris Goveius*, och Capitain wid Infanterie Herr Rådman *Joh. Gust. Bock*, bestå af hwit tåst, med *Höfens* Stads wapn uti, hwars bekrifning är lämnadt i förra delen p. 26.

Uti 1653. års löningsstat finner man, at här fordom warit 2. *Borgmästare*, en *Kämmere*, 6. *Rådmän* och en *Notarius*. Men 1656. års löningsstat och *Kongl. Maj:ts Resol.* på Stadens enskylda besvär af den 11. Jan. 1728. wisar, at detta antal således är förminskat, at *Staden* sedermera ägt allenast en *Borgmästare* och 4. *Rådmän*. Nu mera skal här ock blifwa en *Politie Borgmästare* med 200. Dal. Smt lön af Stadscaffan. Walförättningen skal skie d. 25. instundande Maji. Alt sedan år 1752. har här wäl warit 6. *Rådmän*; men de 2:ne yngsta tjena för mindre lön. Inwånarena säga dock gierna, at antalet af dem åter skulle blifwa allenast 4., hwilken omständighet är understäldt *Hans Maj:ts* Allernädigste godtsinnande. Utom desse är här jämwäl nu en *Praeses* i *Kämmersrätten*, en *Staat Secretetare*, en *Rådslugu* och en *Kämmers-Notarius*. 1. *Casseur*, 1. *Fiscal*, 1. *Stads Fongde*, 4. *Stads-tjenare* och 2:ne *uufsying-män*. I grund af *Kongl. Maj:ts* d. 6. Julii 1752. gifne allernädigste resolution har framledne *Landsh. Herr Grefve GYLLENBORG*, genom skrifvelse til *Magistraten* d. 28. Nov. 1753. förordnadt om *Magistrats-personernas* aflönning sålunda: *Borgmästare* lön til 700. Dal, Smt. *Kämmers Praesidis* 200. 4. *Äldre Rådmän* 150. för hwar, mäst indelt, 2:ne yngsta *Rådmän* 200. hwartera, såwida de ej hafwa indelning. Den mindre betjeningen har sina löner i proportion efter deras ämbeten och gjöremål.

Borgmästare hafwa härstädes varit följande:

Henric Carsten. Michel Zachrisson. Anders Larsson. Petter Orlander. Johan Larsson.

Henric Tammelin. Blef efter sit afstråde behedrat med *Assessors* namn och wärdighet. Han lefde sin öfriga älderdoms tid, på sit Landtgoods uti *Lojo Sochn* i *Nyland*, där han ock för några år affomnade.

Abraham Wester. Denne Herren war i sin tid rätt mycket älskad af Stadens Inwänare, efter han på alt sätt sökt befordra deras bästa.

Olof Bidenius Renhorn. War ganska kort tid *Borgmästare* härstädes. Är nu för tiden *Commissarie* och *Borgmästare* i *Årboga*. En Herre som för sit patriotiska sinne allmänt är bekant. Han war ock af *Riksfens Högl. Ständer* ombetrodd, at wara *Aktor* wid ranslakningen öfwer de, i det uti *Stockholm* förledit år tilkännade uproret, deltagande Herrar.

Henric Joh. Forstén. Flyttade härifrån til *Stockholm*, och sedermera närdt sig där med handel.

Den nuwarande är Herr *Henric Pipping*, hwilken 1751. erhölet denne sysla, och den med färdeles beröm förestår til Stadens synnerliga fromma och förmån.

Efter framledne *Borgm. Wetters* död, och flere resor sedermera, då *Borgmästare*-syslan varit ledig, har då warande *Rådman*, men nu mera *Kämmers Praeses*, Herr *Lars Streng* förestådt med allas nöje detta ämbete. En Herre, hwilken för sin höga ålder och många tjenster bör af alla älskas och hedras.

Borgmästarena äro wäl förnemligast utwalde til *Riksdagsmän*, dock har ibland, efter omständigheterna, ock någon *Rådman*, eller annan pålitelig man, blifwit härtil anordnad.

Följande berömlige Herrar bekläda nu för tiden *Rådman*-ämbeten: *Carl Hasselgren. Johan Gustaf Bock. Nils Buriz. Petter Grevetius. Thomas Anton Claybitt.* Den siette dog förledit år, och syslan är än obefatt.

Utom

Utom de nu redan nämde 2:ne rätter, är här ock nyligen inrättadt en *Kongl. Ståts-rätt*, hwaruti *Landsböfdingen præsiderar* med bisttäre så wäl af *militien* som *Magistrats* personer. Här afgjöras sådane mål, som för de brotztligas skilda tillstånd, hwarken i *kämnars*- eller *krigsrätten* kunna aflikas. Uti *Acis-rätten*, som här ock hålles, præsiderar en af Råd-männenne.

§. XIII.

Handlar om Stadens hushållning och politie.

Inrättningarne wid Städerna borde wäl wara sådane, at man där ej finge se, några med råg, korn, eller hafra besadde åkrar, utan, näst tillräckeligt mulibete, borde hampe- och lin-såning, humle-gårdar, Färgerie-och Tobaks-plantagier, jemte kostliga Krydd-och Trägårdar bepryda Stadens falt och parker. Men så wida wære Stads Inwånare ej än fullkommligen blifwit öfvertygade om nyttran, fördelen och anständigheten häraf, så lærer man ej så snart wid alla Städer så förnöja sina ögon med slike anstalter. Mästadelen af de under denne Stad hörande åker-täppar besås uti slutet af Augusti-med råg, och i slutet af Maji-månad, efter nya stylen, med korn. Jordmän består til mästadelen af sand, något swartmylla, men ganska litet lera, och wore följachteligen nog beqwämlig til Tobaks-plantering, hwilket jämwäl Herr Handelsman och Trakteuren *Byström* med mycken framgång förspordt, uti de 2:ne åkrar, hwilka han til denne i sig self mindre nödiga, men darjemte nu för tiden oumbärliga örtens fortplantering upoffrat. Det wore önskeligt, at andra wille efterfölja hans forspår, anten på detta sätt, eller med någon annan ännu fördelachtigare inrättning, då hade ingen mera fog at kalla dem för Stads-bönder, utan för *patriotiske* Stads-borgare och Inwånare. På några näst til Staden liggande åkrar har man ock i desse tider sadt

Köks-

Köks-krydder med en särdeles framgång. En inrättning, som så väl förnöjt många ögon, som ock förordfakat hos *Stadsens* inwånare många gröna, friska och hälsofamma rätter. Inga betydande fruchtbärande Äpel-Päron-Plommon-eller Kersbärs-Trän finnas här än. En del af Inwånarena har ock låtit sina åkrar ligga i lunda, då de på dem årligen slagit hö, emedan de för höets dyrhet härpå orten funnit bättre uträkning härwid.

Mäst af alla slags wanliga *Handwärbare* finnes väl här i staden, då jag allenast undantager *Tengiutare, Bildhuggare, Sämisk-Hjul-Handsk-Tapet-och kamb-makare*, med några få andre, hwilka nog med fördel kunde här idka sitt handtwärk; Men inga *manufaktur* äro här i gång, förutan den ena härwarande *Tobaks fabriken*, hwarest dock ej tillwärbes så mycket tobak, som i *Staden* afgår, utan förskrifwa sig en del af de Handlande denne wahren isfrån andre orter och Städer, hwadan de och mena sig få bättre tobak, ehuru det doch torde wara owist; ty man har sig bekant, at mängen utfäldt wårt *fabriques* tobak för *Holländskt*, så at man ock af detta exemplet ser hwad inbillningen gör. Til bewis därpå, at en anseelig hop, så väl tobaks blad, som ock spunnen tobak, årligen inhämtas isfrån andre orter, wil jag här införa det jag anmärkt af Tullspecialerne. År 1754. äro 389 $\frac{1}{16}$ Lisp. Tobaksblader inhämtade. Ifrån *Stockholm* är samma år införde 698 $\frac{2}{3}$ Lisp. smal-30. dito tjock-tobak 73. dito Carduser. Ifrån Åbo 533. Lisp. smal, d:o Tjock 310. $\frac{1}{2}$. Carduser 14. $\frac{1}{2}$ Lisp. Ifrån *Borgo* 24. $\frac{1}{2}$ Lisp. smal. Ifrån *Malmö* 6. $\frac{1}{2}$ Lisp. tjock. Krull 3. Lisp. Ifrån *Wibby* 4. $\frac{1}{2}$ Lisp. tjock tobak. Carduser $\frac{1}{2}$ Lisp. Äfwen så är År 1755. en anseelig hop tobak och Carduser inhämtade, hwilket jag dock, at undwika widlöfthet, ej wil anföra.

Tegelbruk äro här nästan öfverflödigt redan inrättade, så at

få at man kan på en mil kring denne *Stad* nu räkna öfwer 12. stycken. Denne inrättning wore nog nyttig för vår *Stad*, i synnerhet så länge Fästningsbyggnaden påstår, så framt våra förfäder welat förwara öls en bättre skog, och om man än wiste, eller wille, som *Engelsman*, betjena sig af träs skator, qwislar och rötter samt ormbunkar härtil. Då kunde man säkert göra sin uträkning, at i framtiden så continuera med tegelbränneriet, men annors lära de i längden icke bära sig, om man med den wårdslöshet handterar den ädlaste af våra skatter, skogen, som det än gemenligen och beklagligen sker, då allenast den släta delen af träden tages härtil, och qwislarne, med mera, lämnas i skogen at där förrotta.

Et *Pipbruk* giordes här början med för par år sedan, och har man lätt redan förfärdiga en stor del pipor, hvilka wäl äro goda til detta behof, fast de ej hafwa den waraktighet, som de ifrån *Sverige* hemtade; efter den härtil brukeliga och här $\frac{1}{2}$ mil ifrån *Staden* fundna bruna leran är tämmelig grof. Dock har ingen än skaffat sig fullkomliga privilegier härpå. Herr Handelsman *Pehr Sunn* bekom wäl i föråras privilegium, at inrätta et ordenteligt pipbruk til hwita pipor, men har ej ännu hunnit bringa det i verkställighet.

Kalksten är här ock funnen i *Tölo*, en fjerdedels mil ifrån *Staden*, hwaraf man förledit är brände 2:ne ugnar god kalck, som dock ej warit tilräckeligt til *Cronans* och *Stadens* behof, utan måste man än köpa den mäska kalken ut af *Gottlänningen*, så at på åren 1754. och 55. äro ifrån *Gottland* inkomne 124 $\frac{1}{2}$ läster kalk. Wore önskeligit, at man rätt wiste hushålla med denna näring, så kunde den wäl rikta sin upfinnare.

Repslageriet är här i tämmeligt godt stånd, hälft mycket togwark behöfswes dels för *Stadens*, men i synnerhet för

Cronans ock de *sföfarandes* räkning, hwilcka nu flitigare besöka denne ort än förr. De 2:ne härwarande *Repslagare* lära ofelbart befanna detta.

Skepsbyggeri hafwer af *Stadens* inwånare i fordna tider, jämwäl til eget behof, något blifwit brukadt, och i desse senare åren äro här någon del af mindre fartyg, lädior, små prämar och chalouper bygda för *Cronans* räkning; men skogen, som härigenom mycket blifwit tilgripen, lofwar härefter ej så stora fördelar.

Färg - och *tryckeriet* war wäl i några år uti godt stånd i *Gammelstaden*; men efter den då warande färgarens död, som timade för några år sedan, har det råkat i wanhäfd. Det wore önskeligit, at någon forständig *Färgare* wille med det första sätta sig här ned, då han säkert ej skulle ångra sin köp, hälft färgeriet i *Borgo* ock är uti mindre godt stånd, och således ingen *Färgare* närmare finnes, än 21 $\frac{1}{4}$ mil härifrån i *Åbo*, dit, eller til *Stockholm*, folket med nog beswär måtte sända sina tyg at färgas och tryckas.

Strömningsfiske idkas här af en stor del inwånare, hwilket några år, i fordna tider, i synnerhet, har temmeligen wäl betalt deras beswär. 3:ne reiser om året äro de lyckligaste och märckeligaste denne fiskens fänge härstades med notar, neml. först om wärens wid isgången, sedan om sommaren höbergnings tiden ungefär, och sist sent om hösten, då de måst få små *Ströming*, dem de här kalla *Wassbuk*, hwilka uti snaken öfwergå de andra. Nu för tiden få de knapt så mycket *Ströming* som *Stadens* inwånare sielfwa behöfwa, dels til eget uppehälle, dels til försyrtrande är Krigsfolket, fast mindre kunna de något utskeppa af den. *Kimito* och *Pargas* bönder ärsätta dock denne brist, hwilka esomoftast anlända hit til *Staden*, men i synnerhet til *Sweborg*, med sina rikt lastade strömnings båtar.

De andre här i *Finska* - skären allmänt bekante fiskslag

finns

finnas här ock, fast ej i någon myckenhet. I fordna tider hafwer *Lax-fånga*t varit rätt lyckeligit i *Gamlestad*s forssen, hwarom widlöftigare är nemndt, och med bewis befastat, uti förra delen af denna disputation p. 17; men nu för tiden är den här mycket fällsynt. *Nejonögon* fins i det stället ymnogt i denne fors. Rätt sällan har man här fådt någon *Stör*. Jag mins ej, at de fångat här mer än 3:ne. En sidste *Ryska* tiden, och 2:ne i framledne sommars. Den ena af dem wog 6, den andra 8 lpd. I *Esbo* skären hafwa de ock förledit är träffat denne fisk. Gammalt folk på orten minnas dock flere, och wilja med alto påstå, at det ej betyder godt, när denne fisk hedrar wåra skärgårdar med sit besök. Allmänt beklages här, at fiskesfånga)t nu för tiden intet är så fördelaktigt som i fordna dagar. Hördes ej denne klagan jämwäl ifrån andre skärgårdar, så torde jag hafwa största fog, at tillskrifwa det mykna skiutandet ock bergsprängningen, at fisken här på orten är nu mera fällsynt än tillforene.

De widtöpna fält, som här i kring denna *Staden* finnes, och det här wanliga bullret genom skiutande och bergsprängningen, löfwa ej åt willa diur och foglar något säkert tilhåll. Dock insinna sig *wargarne* om wintertiden ibland nog ymnogt på wåra parker. Ja för några år tilbaka funno de här i *staden* en warg uti en brunn, som misstagit sig uti sit lopp. *Blörn* har ock ibland, fast rätt sällan, wågat sig tämmeligen nära in til *Staden*. De som hafwa lust at roa sig med jagt och diurfång, kunna, då de resa något ifrån *Staden*, anten til lands eller siös, träffa några sådana diur och foglar, som almänt finnas på desse *Finska* orter. Til denne sannings bestyrkande, och til et bewis, at *H:fers* boarne jämwäl kunna mätta sin leckra smak med willebråd, wil jag efter Tullspecialernes anledning nemna at åren 1754. och 55. äro införde och förtullade 100. stycken

ken *Harar* ; 77. *Tjädvar* , 223. *Orrar* , 391. *Hjerpar* , 24. *Änder* , 54. *Kramsfoglar*. Men tör hända många äfwen inkommit, med hwilkas uppteckning Tullbetjenterne ej blifwit befvärade.

Boskapskötseln är här wäl så stor, som den uti en *Stad* bör wara; ty en del af inwånarena hafwa 2:ne ja 3:ne *Kor*, och äfwen så många *Hästar*; undantagandes *Gästgifware* och de som äga Tegelbruk, hwilka wäl kunna och böra hålla flere af de siftnemde Creatur. Dessutom äga de ock *Höns*, *Gås*, *Kalkoner*, *Swin*, men ganska sparsamt *Bockar* och *Getter*. Sielfwa mullbetet är nog tørt och magert, sen det bästa för de här anlagde Tegelbruk är inkrethadt.

Til Sädsmalning är *Staden* försedd med 5. stycken *Wäder* - och 2:ne *Wattu-gjvarnar* i *Gammelsad*, hwilka siftnemde Herr Rådman *Burtz* nu fått under sin disposition, at fritt anrätta der 8. stenar emot skjäligen arrende.

Då jag kommit at orda om *Gammelsad*, kan jag ej underlåta, at något nemna om *Hospitalet* som där förekommer. Wid 1642. års Riksdag hafwa nya *H:forts* Stads fullmechtige och Herredagsmän anhållit om et Hospitals inrättande därstädes, at möta den då gängbara *spetelskan*, hwars inrättning dem ej allenast blef förläkrad, utan ock straxt därpå wärkstält. Här hafwa tid etter annan federnera warit ibland mindre, ibland flere personer. Til at desto bättre befordra de siukas ewiga wälfärd, är en siälaherde dem först i sednare tider i synnerhet worden anordnad, änskiönt derom redan år 1654. blef anhållit, hwilket kan ses af *Kongl. Maj:ts* resol. dat. d. 7. Aug. nysnemde år.

Til at bibehålla i *Staden* fäker tilgång på behöriga matwaror och drycker, äro här anordnade *Hökare*, *Fiskköpare*, *Trakteurer* och *Källaremåfware*, utom en myckenhet *Krögare*. Ett af sten upbyggd wackert Bryggghus beläget nära in til Fästningen *Utricas-borg*, som i förledit år blef färdigt,

digt, lefwar *Staden* tillräckeliga wåta waror, och dem af bålta fort, hälft en i sin konst förfaren *Bryggare* härwid brukas. Dessutom är det källwatnet, som wid detta *Brygg-buset* fins, et ibland de bästa, som här är at tilgå, då jag undantager den på *Kampen* warande källan, hwilken för sin rena smak redan i flere år recommenderat sig. Åtminstone äro ganska få af *Stadens* brunnar, som komma upp emot den. Inga *Surbrunnar* äro ännu inom *Stadens* gränztor upfundna, dock gifwes här spår därtill.

De i *Städer* brukeliga *Brandwachter* äro här inrättade 18, til antalet, hwilka med wanligt siungande gifwa klockan tilkänna om nätterne. *Brannaredskap*, såsom *sprutor*, *segar*, *watnåmbare*, *brandkrokar*, m. m. äro här uti sin fullkomliga ordning. I synnerhet har den *stora sprutan*, som *Staden* för någon tid sedan köpt, och hwilken af flere personer bör handteras och köras, wid flere tilfällen wist en märkelig nytta. För än denna inrättning gjordes, brukades i klockstapelens torn en *natwächtare*, som med tytande gaf timmorna om natten tilkänna; men nu mera är den befunnen wara mindre nödig.

§. XIV.

Omrörer handeln.

Såsom en *Stapel-stad* brukar *H:fors* handel så wäl på ut- som inländska kuster. Alt sedan år 1748. hafwa de handlande härstädes ägt et skepp kallad *General Gouverneur von ROSEN*, efter Hans Excellence Riks-Råde Grefwe GUSTAF FRIEDRIC VON ROSEN, hwilket skepp 5. resor seglat ifrån *H:fors* til *Spanien*, och derifrån hemtat salt, winer, Citroner och andre wanlige confiturer, emot dörförda bräder och plankor; men i förlödit är natten emot den 26. Aug. strändade samme skep med hela dess laddning wid *Öfset*, *H:fors* Handlande til en stor skada, hälft en stor del af det war oassecurerat. Nu för tiden äga de intet mer än hälften af

et annat skep, kallad AUGUSTIN EHRENSWÄRD, efter wår Lyfste General Major och Riddare Herr EHRENSWÄRD, hwilket nu gör första resan på *Spanien*. Utom detta äga ock de Handlande härstädes några Jagter och Hukare, som gå på *Frankrike* och *Spanien*, med hwilka de måst hämta winer och andre confiturer emot ditförda bräder och tiära. Ibland segla desse för frakt på utländska kuster. Men för öfrigit äga de ej tillräckeliga små fartyg at drifwa sin inländska handel, utan nödgas ofta betala nog dryg fracht åt andre. Ehuruwål de således sielfwa lätit hämta salt ifrån *Spanien*, har det dock ej warit tillräckeligt til *Stadens* och det omkringliggande landets behof, utan måste de förskrifwa samma wara ifrån *Stockholm* årligen, understundom och ifrån *Åbo*. År 1754. äro ifrån *Stockholm* hämtade 1250. och ifrån *Åbo* 50. tunnor salt. År 1755. 252. d:o ifrån *Stockholm*. Af detta finner man, at *H:sors* utländska handel ej ännu hunnit komma på den fot, som den borde wara. Til större öfvertygelse wil jag lemna den B. L. en förteckning, tagen af Tullspecialerne, på det focker och de winer, som uti 2:ne års tid äro hämtade ifrån *Stockholm* och *Åbo*, hwilka dock *H:sors* boarne, såsom ägande stapel-frihet, kunde köpa ifrån första hand. At förtiga annat kram, som uti en stor myckenhet jämwäl köpes ifrån andra och tredie hand.

år och ort, hwaradan.	Winer					Kannor.				
	Champ.	Bourg.	Reimsk.	Pontg.	le grav.	Portug.	Marga.	picard.	Frankt.	fr. b:vin
Inkommit år 1754 ifr. Stockh.	33 $\frac{1}{3}$	33 $\frac{1}{3}$	147 $\frac{1}{2}$	75		155			940	240
D:o D:o ifr. Åbo			6 $\frac{1}{3}$	160	7 $\frac{1}{2}$	190	117 $\frac{1}{2}$	30	560	19 $\frac{1}{2}$
1755. ifr. Stockh.		120	140 $\frac{1}{2}$	155 $\frac{1}{2}$		721	45	30	2929	189
D:o D:o ifr. Åbo.	28					28		166	305	
Summa	61 $\frac{1}{3}$	153 $\frac{1}{3}$	294 $\frac{1}{2}$	390 $\frac{1}{2}$	7 $\frac{1}{2}$	1094	162 $\frac{1}{2}$	226	4734	429

105 $\frac{1}{3}$

År och ort. hwadan.	Säcker				The	caffé
	skålpund				fk pd	fk pd
	cana- rie.	Raf- finad	Me- lis.	Can- di.	Tb. de bau.	caffé bön.
1754. ifrån Stockholm.	1392	2984	1418	275 $\frac{1}{2}$	13	50
D:o Åbo	303					410
D:o Lovisa						21 $\frac{1}{2}$
1755. ifrån Stockholm.	619	7092		350 $\frac{1}{2}$	94	
D:o Åbo		228	1500			
Summa	2314	10304	2918	626	107	481 $\frac{1}{2}$

Af detta utdrag kan den B. L. icke allenast märka, at ännu mycket felas uti *H:for/ka* handelens wälfstånd, utan jämwäl finna, hwad fördelar det nyligen af vår *Höga Öfwerhet* utgifna priswärda förbud angående wissa öfwerflöds warors införsel, i framtiden warder tillskyndandes wårt k. fädernesland; ty när så mycket af desse waror ärligen förtäres i en så liten Stad, hwad skal då icke ätgå och consumeras öfwer hela riket? Tänk, M. L. om härtill än skulle läggas det, som *H:for:s* Handlande sielfwa forskrifwit ifrån utrikes orter, så skulle summan blifwa flere resor flörre. Bör man icke häpna wid åtanke af et så flort öfwerflöd? kunna då de händer antekna något nyttigt i deras calender, som icke willigt och nögt upkrifwa den dag, på hwilken så skadan de öfwerflöd blifwit ifrån *Sweriges* gränfor landförwit?

De öfriga köpmanna waror, som förnämligast hämtas par gångor om året ifrån *Stockh.* mäst med främandes fartyg, inlöses til största delen med redbara pengar; efter de landtproducter, hwilka hit inkomma, mästadelen förtäras af den myckenhet, som här nu finnes. Retour waror upköpes jämwäl här af Kronan, så at de denne tid ej särdeles kunna utskeppas, hwilket hvar och en närmare kan se af hosfölj. Tullspecialern. extract.

Vicualie periedlar

In- komm- waror	Smör		Öl		färfk flsk		Talg		salt		Tort		Lax		ströming		Torr	
	rr.	Lip.	Lip.	Lip.	Lip.	T:r	Lip.	T:r	köt	köt	Lip.	Lip.	Salt	rekr	T:r	T:r	Lip.	T:r
1754. utgän.		4523 $\frac{1}{2}$	401 $\frac{1}{2}$	487 $\frac{1}{2}$	453	330 $\frac{1}{2}$	26	465					35	160	93 $\frac{1}{2}$	1057 $\frac{1}{2}$	983	
1754. ink.	5	29	76 $\frac{1}{2}$	5		1	45	1 $\frac{1}{2}$	2				$\frac{1}{2}$	25		5	299 $\frac{1}{2}$	62
1755. utg.		3638 $\frac{1}{2}$	512	565 $\frac{1}{2}$		1124 $\frac{1}{2}$	17	776 $\frac{1}{2}$					$\frac{1}{2}$	46	1 $\frac{1}{2}$	1310	74 $\frac{1}{2}$	
1755.	8	96 $\frac{1}{2}$	143 $\frac{1}{2}$			113 $\frac{1}{2}$										$\frac{1}{2}$	2	4 $\frac{1}{2}$

Spannål

Retour waror.

Inkomme waror år	Råg		Malt		Korn		Haf.		Hvete- miöl.		Råg- miöl.		born brad		Såg- bräder		Tjära	
	T:r	T:r	T:r	T:r	T:r	T:r	T:r	T:r	Lip.	Lip.	T:r	T:r	rolter	rolter	lätt	T:r	Lip.	T:r
1754. utg:ne 1754	2730 $\frac{1}{2}$	3339 $\frac{1}{2}$	222 $\frac{1}{2}$	8 $\frac{1}{2}$	119	1938 $\frac{1}{2}$	1 $\frac{1}{2}$	719 $\frac{1}{2}$	391	4029 $\frac{1}{2}$	15 $\frac{1}{2}$	7 $\frac{1}{2}$	2	3916 $\frac{1}{2}$	302	523	2 $\frac{1}{2}$	3
1755 Ink.w. 1755	2351 $\frac{1}{2}$	2247 $\frac{1}{2}$	452 $\frac{1}{2}$	33	261 $\frac{1}{2}$	184 $\frac{1}{2}$	31	695	19	3916 $\frac{1}{2}$	302					523	2 $\frac{1}{2}$	3
utg. 1755.	962	355	36					14										

	Creatur och Boskap.											
	Hästar	Köb. Oxar	Kor	Stu- tar	Qvi- gor	kalf var.	Gäls	Höns	kyk- lingr	kalkon	Lär lar	Bock
Inkomne	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.
1754.	19	164	234	290	319	254	59	186	760	60	207	35
utg. 1754												
ink. 1755.	28	133	281	260	335	256	67	320	1260	40	138	2
utg. 1755.												

Uraf detta extract finnes i:o, at ganska litet här ut-
 fkeppas af inkomne landt-producter. 2:o At ej alle perfedlar
 äro uptagne, som inkommit, hwilka jag med wilja uteslutit,
 såsom ej hörande til mit ändamål, efter af dem icke ens
 utföres. 3:o At änkönt, Creatur och Boskap, til et anse-
 ligt tal, ärligen inhämtas, utom salt och tort kött, så har
 härifrån dock ej mer än $1\frac{1}{2}$ tunna salt- och 2. lisp. tort
 kött år 1754. blifwit utfördt, men år 1755. ej det ringaste.
 4:o Anmärkes, at år 1754, blifwit förtullade 1043, och år
 1755, 1081. kannor Finskt bränwin. Om härtill nu lägges
 det, som (tör hända) blifwit inpracticerat, och det som i
Staden är tilwärvat, så skulle summan blifwa ansefligen
 stor. Kunna då de tungor tala om något fägnelsamt, som
 icke beprisa wår *Höga Öfwerhets* ömna wård om oss, i
 det, at denne, menniskans timeliga och ewiga wälfärd ofta
 förstörande warans tilwärvning blifwit förbuden? Hade wäl
 brist på spanmål kunnat wara så stor ibland oss, som den
 bedröfweliga ärfarenheten nu witnar, i fall denne, af alla
 rättstinte långt för detta efterlängtade hälsosamma inrättning,
 förr ärnådt sin fullbordan?

Om sommartiden besöka *Tyskar* och *Ängelsmän* wåra
 kuster sielfwa, då de hämta malt, hwetemiöl, sill, torr-fisk,
 ärter, gryn, med mera, hwilka perfedlar måst contant be-
 talas.

talas. På *Revel* och andre *Lifländske* orter, drifwa ock *H:fors* boarne handel, hwadan de måstadeln hämta råg, malt, hampa, lin- och ros-frö, emot ditsförda järnwaror, grytor, smide och något win. De derifrån tillbaka kommande waror tyckas dock, när slit rätt blir anlagd, kunna tillräckligen ärnås hemma i landet.

Til at desto mer befordra *Stadsens* handel, är af *Hans Kongl. Maj: H:fors* boarne i nåder år 1755. förunt, at få betiena sig, af *Anjanpeldo* til köpings stad; men så länge ingen segelled dit op är öpnad, lära fördelarne här af ej blifwa så stora. Tobak, salt och järn, som landtman måst betarfwar, äro för tunga waror, at försla landwägen 16. mil. Huru de på *Kongl. Swenska Thronen* regerande *Konungar* i nåder förordnat, så wäl at *Gamle* - som *Nya* - *H:fors* inwånare wissa orter, at årligen hålla deras marknader, är på flere ställen i förra delen nämnt. Nu för tiden resa de gemenligen til följande marknadsplatser: *Tawastebus* stad, som ligger åt norr 12. mil härifrån, *Anjanpeldo*, *Lojo*, *Sibbo* och *Piccala*. Utom desse, hålles ock i *H:fors stad* 2:ne resor om året marknad, neml. om winteren, *Pauli omwändeses* - och om hösten, *Michaëlis* - dag. Desse sistnämnde marknader, äro dock ej så färdeles indräktige.

Tjära, Lin, Hampa, Bast och Träkärl, äro de landtproducter man då måst får fagna sig med, jämwäl något litet Boskap och hästar, samt annat smätt, som ej så noga kan specificeras.

H:fors inwånares handel, som denne tid måst riktat en stor del af *Borgerskapet*, har beståt i drickas, brånwins, (då det war tillåtit) bröds, och andre victualie-warors tilredande och utsläpande. Så länge fästningsbyggnaden påstår, kunna wäl en hop hafwa bestånd här af; men när den en gång får sit slut, så blir för många något swårare at hafwa sin utkomst, derest de icke i tid täncka på andre nyttigare, för-

fördelaktigare, och det allmänna mera gagnande näringsfång.

Min skyldighet wöre wäl, at wid detta tilfälle framkomma med några förslager, hwilka kunde tjena min födelse ort til uphjelplning; men efter de *Herrar*, som äro denne *Stads Styresmän*, sielfwa bäst weta, hwad för honom kunde wara til fördel, så lemnar jag det til deras mögna och prisvärda urskilning och omförg, med det säkra hopp, at de ju förr ju häldre ömsint tänka på denne angelagne sak, hällt inwånarena redan äro af den myckenket, at de tyckas ut somt tilfoga hwarandra intrång i deras giöromål. Efter 1757 års mantals längd är *H:fers* inwånares antal detta:

	Per- sonr.	vär- dar	vär- din.	Sön- n.	döt- tr.	Dr.	Pi- gor
Summa	1144	373	324	8	27	211	201
Summa	543	102	405	1	4	2	30
Summa							
Summarum	1687	475	729	8	31	213	231

Anmärkes

1:mo At här förekommer 2:ne summor, utom hufwudsumman. Den förre inbegriper de personer, som endast och allenast höra til Staden. Men i den sednare, äro de personer uptagne, hwilka tillika höra under Artillerie och de andre 2:ne här i garnizon liggande wärfwade regementen, samt Fortifications staten. Officerarne sielfwa och gemena, såsom warande fria ifrån mantals penningars utgift, äro ej antecknade, utan allenast deras omwårdnad och betjäning. 3:o äro af denne längd nägte utestutne, såsom adeliga personer, studerande, coopvaerdte söman, och älderslignen; hwilkas antal skulle ock något öka vår summa. 4:o at söners och döttrars antal är så litet, härör deraf, at andre ej äro här up-

tagne, än de, som föras i mantalslängderne. (Efter Kyrkotabellernas anwising, woro år 1756, uti *H:fors* Stads-förfamling, 85. barn under 10. år och 16. stycken af ungdom) 510 Grosseurer och Krämare tillsammans blifwa 26. större Borgarenas antal blifwer nästan lika stort. Et alt för stort antal uti en Stad, der inga för dem så särdeles tjenliga närings - sätt än äro inrättade, utom handel och Krögeri, hwilken förra jämwäl ej ännu hunnit til den stadighet, som man gierna önskade, hwilket förut är bewist. Är det då under, at ganska många, så wäl af Handlande, som Borgare, finnes i wår Stad, hwilka med största Iwårighet kunna nära sig och hafwa sin utkomst?

Wid en påminnelse, som någon torde framhämta, wil jag litet stanna med mina tankar. Här kunde någon säga: *Städernas sårhet i Nyland låra ofelbart förorsaka, at de förfördela hwarandra mycket i deras handel*, hwarföre de kunde slås tillsammans, i synnerhet kunde *Borgo*, som ligger $5\frac{1}{2}$ mil ifrån *H:fors* åt östan, eller *Eknäs*, belägen 11. mil wäster ut härifrån, flyttas hit. Detta wil något säga i första påseende; men när man närmare tager denne sak i et opartiskt öfwerwägande, kan ej ses, hwarföre *Borgo* och *Eknäs*, såsom upstäder, kunna så mycket skada *H:fors* boarne i deras handel; ty den senare, som en stapel-stad, bör ju alltid kunna sälja sina waror för billigare köp, och således kan ej Landtman annat än sielsmant resa hit. Ja Handlande i *H:fors* kunde bringa sin commerce til den högd, at *Eknäs*, men i synnerhet *Borgo* boarne, skulle söka at få en del af sina nödtröfigheter härifrån. Dessutom tycker jag, at ingen med fog kan påstå, det wi hafwa öfverflöd på städer i *Finland*, utan jag tror twärtom, at den hittar bäst, som bekänner, at altför litet städer här äro anlagde; ty en wisligen inrättad städernas myckenhet bidrager otroligen til et lands upkomst och wälmåga, hwilket *Englands*, *Hollands*, *Chinas* och

flere kloke och mäktige folkslags exempel mer än lius. ligen intyga. Wid 1636. och 42. års Riks - dagar war det wäl på banen at *Eknäs*, eller i synnerhet *Borgo* stad, skulle flyttas hit; men för desse andragne orsaker fants det wid nogare skärfikådande wara onödigt, ja skadeligt, som kan ses af *Kongl. Maj:ts* resol. gifwen *Stockholm* den 25. Febr. 1642.

Denne Stadslens *Hamn* är så fördelacktig, som den någonsin kan wara; och twiflar jag, om någon Stad i hela *Swea - rike* äger den bättre. Dets storlek är så tillräckelig, at en hel flotta, jemte flere handels fartyg, beqwämligen kunna rymmas deri. Nära in wid *Skepsbron*, hwars längd til det högsta är 30. famnar, lins 18. å 19. fot djupt watn. 3:ne särskilta wikar flöta härtil, som å alla sidor hafwa landet til skygd, och äro således säkra för storm och öwäder. Inga fördolda klippor, räflar och bränningar förekomma, hwarken i inloppet eller sielfwa hamnen. Fartygen behöfwa ej många och särskilta wäder, utan med en god sunnan wind, kunna de wackert segla in, och när nordanwädrer blås, uphissa de siömän nöjt sina segel, som äro sig bärifrån. Inga lyfrare eller müdder prämar, och andre kostsamme inrättningar äro här af nöden nu, eller i framtiden; ty ankar-botr är nog god, och diupleken wet man ej wara särdeles förminskad nu emot fordna tider. Detta tränger man så mycket mindre befara i framtiden, som genom *Magistratens* priswärda föranstaltande är strängeligen förbudt, at första någon orenlighet til stränderne, utan til andre härtil utstakade ställen. Fästningarne *Ulricasborg*, *Broberget* och *Sweaborg*, lofwa jämwäl skeppen säkerhet och lugn, för alt sketeligit anfall i denne hamn. Hwad fördelar kan då *Härforska* hamnen sakna? Har icke naturen här nedlagt sit stora mästerstycke, den konsten nu margfalt underhjelp?

§. XV.

Framter Stadens öden, jämte andra Historiska anmärkningar.

EN del, af denne min hembygds öden, äro wäl redan, efter den anledning jag haft, något nämnde i min dissp. förra del; men så wida jag ej då kunnat framte dem fullkommetligen til alla omständigheter; ty wil jag nu här, med en så wacklande säder, som blödiget sinne, anføra dem.

Staden hade ej ännu efter dets flyttning stått i fulla 19. års tid, då han år 1657. måste blifwa et tärande ämne, för en hastigt upkommen *wärdeld*, så at några nåfwar fulla med aska, blefwo allenast öfrigit at dets inwånare, för all härwid anlagd slit. Se början af VI. §. i förra delen.

Af de stora *mishwaxårren*, som 1695 - 96 och 97 woro allmänt gängle öfwer *Finland*, blef ej heller denne stad och det omkringliggande landet lättlös, utan måste mången då, i brist af föda, blifwa dödenom til rof. Wid detta tilfälle blef den på kampen warande begravningsplatsen inwigd til de dödas hwilorum, så wida Stadens Kyrkogård ej war tillräckelig, at innom sina gränfor, bärga de många ifrån landet inkomne menniskor. Kan wäl någon utan blödande sinne höra, af wåre gamle berättas, at folck, då de gingo på gatorna, måste, i brist af födan, stupas på hwarandra? Kan wäl någon utan smärta påtäncka, då man hörer, huru mången då gick til grafwen, at där afbida sin annalkande förlösning? De sågo sielfwe det stället, hwareft deras matta ben skulle så hwila. Deras söndriga slarwor blir deras swapeduk och likkista. 2:ne swaga ben blifwa nu deras likebår, och en hungrog maga deras medföljande process til det tyfsta. Lätom oss ej läsa detta utan at kyssa *HERRans* hand, som i längliga tider bewarat wårt Swea ifrån en sådan hungersnöd.

År 1710. i början af Augusti månad, begynte en stark Päst swärma här i Staden, och warade til begynnelsen af December månad samma år. Par styckna qwinfolck, som ifrån Lifländska sidan kommo hit öfwer, berättas hämtat denne swåra gäst hit med sig; ty de hus, der de togo sit härbärge, hade första kännning häraf. Hwilken allt mer och mer utbredde sig, sen vårt krigsfolk ifrån samme ort kommit tillbaka til *Porkala*. I denne sot afled härstädes 1185, personer, med främmande inberäknade, af hwilka en stor del på kampen äro begrafne, hwarest ännu förekomma tydeliga spår och wedermälen häraf. På det ingen må tänka, at man efter behag utnämne antaler af de genom pesten mördade personer, och, at man nog stort tillskurit, wil jag til wisshet nämna, at detta så wäl, som största delen af det som foljer, är anteknadt uti församlingens Kyrkoböcker.

År 1712. d. 29. Apr. kl. 2. e. m. afbran genom *wåldeld* några gårdar wid glowet; hwilken låga dock genom *Almagres* hjälp och tilbörlig anstalt blef dämpadt, som i annor händelse kunnat nog wara et farligare tilböd för hela staden.

År 1712. d. 31. Aug. anlände hit til *Estnäs* sundet några *Ryska* galerer och fartyg; och så snart de kl. 6. om söndags morgon begynte göra skätt, lupo folcket ut af finska predikan, så at i Staden blef en stor bestörtning; men sedan fienden blef warfe de här i hamnen då liggande våra Krono-skepp, drog han sig tillbaka utan widare försök til *Pelings*, deräst hans större flotta war. På samma tid avancerade ock Ryssens arme til lands, utan synnerlig motstånd til *Lill-Abborfors*; men igenom den *Högstas* nådiga försyn drog han sig dock tillbaka med hela sit Artillerie.

År 1713. om bönesöndagen kl. 11. f. m. anlände hit *Ryska flottan* i et hienteligt upfåt; och som han då, så godt som incognito, framdrog sina fartyg öfwer *Hortons* sund, så kunde

kunde de härwarande Finska regementerna uti denna be-
 störtning ej göra honom något märkeligt motstånd, utan nöd-
 gades med rinnande tårar, wid flykten härifrån, sätta sig
 på eld på Staden. Ryssen stiger härpå obehindrad up, och
 delar så sitt manskap, at en del söker til at dämpa den grym-
 ma eldslågan i Staden, men winner ej mer genom detta sitt
 bemödande, än at han får haltbrända stockar, och några stö-
 bodar samt wid siön belägne gårdar bärgade. En del af
 sina troppar låter han följa i hamn och hål värt flyende
 folk, men blifwer något hindrad i sin framfart, i det at
 de zine nära in til Staden wid Tawastullen belägne broar,
 woro jämwäl af ware egne wid deras öfverkomit upbränd-
 de. Dock är Ryssen oförtruten, at af de då än qwarblef-
 ne stockar göra sig flotta och sätta sitt manskap öfwer. E-
 medlertid fick wåra wid Gammelstad samla sig til motstånd,
 men måste dock i så förwirrat tilstånd lemna fienden platsen.
 Ryssen blifwer då mästare af altsammans; men måste par
 dagar derpå, då wår swentika galeer-escader anlände, åter
 begifwa sig härifrån til *Rorgo*, hwadan han närmare mot hö-
 sten anlände igen til *H:fors*, då han med större mod inkräk-
 tar *Staden*, och behölt den under sitt wälde til år 1721. Flyk-
 tingarne, som under denna tid hade större säkerhet ibland
 wilddjur, än i sina hemwist, började nu smänigom med
 bättre hopp framkrypa. Hade ej Ryssen wid sin bortgång
 lämnat sina casarmer orubbade, dem han här under sin wa-
 relse upbyggt medelst många hus ditsläpande ifrån det näst
 omkringliggande landet, så hade inwånarena ej wetat, hwart
 de skulle sticka sitt hufwud. De äro dock nögda i hopp
 om en *blidare Himmel*, at i stället för sina förut wäl up-
 gygda hus och redbaraste egendom, antaga några i hast
 odugeligen upbygda och förskämda casarmer. Den med
 inwånarens blod bestänkta askan gör dem så bestörta, at
 de med möda kunna igenkänna sina förra tomter.

Huru många af *Stadsens* inwånare war twungen, med rysning i hjertat och tårar i ögonen, öfwerlämna åter igen sina hemwist år 1742. wid *Ryssens* fiendeliga ankomst, är en sak, som beklageligen lärer wara än i så färligt minne, at man får undgå det omorda.

Si så många har dina öden varit, O *H:fors*, på en tid, som ej öfwergår etthundra år! har icke Din ondska förtjent desse, ja flere swärigheter? Hwad Dig således är händt, är Dig nu bekant. Men hwad Dig förestår, wet den *Högste*. Derföre betänck noga de orden jag låtit aftrycka i förra delen p. 39, och hwilka Du än dageligen läser på Din Kyrkowägg:

Tu Stad O *Helsingfors*, Tin gamla synd lägg af,

Om Tu ej segla wil ännu en gång i qwas.

Men på det M. L. ej må täncka, at öfwer *H:fors Stad* endast upgåt forgemoln och bistra dagar, så wil jag här framföra några tillfällen, som varit för dem så glädiefulla, at de ej annat kunnat, än bortglömma sina swärigheter. 2:ne ADOLPHER, de första Nordens Solar, hafwa med sin glants lärit så klartskinande, som sagnesamma dagar öfwer war Stad uprinna. År 1616. d. 19. Jan anlände Glorwördigt i äminnelle Konung GUSTAF ADOLPH til *H:fors*, då Han war på återresan ifrån det Rytka kriget. Här lät Han beramma en sammankomst och Riksdag för Finnarne och Nordlänningarne, då gemene man blif underrättad om upboswet til den Danjka sängden. Sedan förmåtte Han dem til en fast förening emot Polen, som ock, at de skulle giöra möjeligaste tilhjelp, så framit freden med *Ryssen* icke för sig ginge, Åro Pufendorfs egna ord i des inledning til Sw. Hist. *H:fors* boarne hade i synnerhet stora förmåner, af Konungens vistande hos dem, hwarom widlöftigare är anteknad i förra delen p. 21. och 22. Sedan denne Riksdag här war sluten, afsefret Konungen härifrån til Åbo, hwareft Han i 3:ne månaders tid dröjde, så-

som Herr Cammar-Rådet LÖWENSKIÖLD det nämner i sina elegia votiva til Stor-förstendömet *Finland*.

År 1752, d. 19. Junii anlände wår nu regerande Allernådigste *Konung ADOLPH FRIEDRICH* liöledes från *Stockholm* til *Sweaborg*. Den 20. ejusdem fick *H:fors stad* den orskattbara Nåden, at med de uptänckeligaste wördnadsbetyggher emottaga sin och hela landets *Huldaste Fader*. Den 21. uppträder *Swea Zions Föreståndare* til *H:fors Stads Kyrka*, och med *se* efterdöme upmuntrade alla, at med förenade läppar prisa den nåd som *Allmagten* *Honom*, hela *Sverige*, men i synnerhet *Finland* bewist, och at framhämta tack-offer för en wål och lyckligt öfwerståndens resa. D. 23. singo *H:fors* boarne i deras *Mildaste Konungs* närwaro, fira *Hans Höga Namnsdag*. Så många glädiestunder, som *H:fors* inwånare hade under deras *Skydds-Herres* närwarelse, så sorgna blefwo deras hjertan, då de d. 27. ejusd. måste åskåda *Hans* afresa härifrån til *Borgo*, då de ej underlåto, at med otaligt många tusfende lyckönskningar, beledsaga *Hans Kongl. Maj:s* på *Deß* resa.

Förän jag sluter denne *S.* wil jag lemna här et *utdrag* af *kyrkoböckerne* på födda och döda i *H:fors Stads församling*, ifrån år 1730. til och med 1756, som torde bestyrka det jag i förra delen p. 13. och 14. anfört om ortens fundhet.

årtal	Födda		Döda.		årtal	Födda		Döda	
	m. k.	Q. k.	M. k.	Q. k.		M. k.	Q. k.	M. k.	Q. k.
1730	29	13	25	14	1741	35	33	46	
1731	21	38	36		1750	34	34	29	26
32	22	24	30		51	29	34	18	28
33	22	22	29		52	40	40	54	44
34	45	30	39		53	33	32	42	35
35	31	24	47		54	46	50	38	45
36	21	33	51		55	44	48	38	48
37	32	21	42		56	40	35	71	62
38	36	25	39			629	595	864	302
39	38	27	75						
40	31	32	115			1224		1166	

Obf. no., at jag ej kunnat af de äldre Kyrkoböckerne få igen fullkommelig skilnad på könen af dem, som dött; ty när barn äro begrafne nämnes ej, anten de varit gossar eller flickor, derföre jag ock för de ären allenast uptagit hufwudsumman, på de döda. 2:o at år 1739. har 9. st. soldater dött, dels af Finska, dels af Wermelands regementerne, och år 1740. äro af krigsbetjäningen döde 46. personer, at förtiga annat fremandt folk, som då war tilstådes, och hwilka wid sin död äro anteknade i Kyrkoböckerne. Men följande år 1741. äro 2:ne soldater allenast införde. Afdrager man desse ifrån hufwudsumman, så lærer mit påstående få lättare samtycke. Dessutom hafwa koppor och mesling, hwilka gemenligen mörda flere än pesten, i de framflutne, men i synnerhet förlëdit år, tilskyndat at rätt många barn grafwen i wår Stad.

§. XVI.

Om Fästnings - wärket *Sweaborg*, fordom *Wargskär* kallad.

Sedan ondskan, arghet och högmod, börjat afbryta fridsens ädla oljoqwistlar och reta menniskor i harnesk emor hwarandra, så har försigtigheten lärdt taga de wisligaste steg, at fienden, då han minst förmodar, måtte förlora sin styrka, och wara redebogen at ingå fridsfördrag, och at folk måtte sättas uti et behageligt lugn, fast de häftigaste wäderwisflar omgifwa dem. Har man icke i den afligt varit twungen at tänka på fästningar och förswars-wärk? I fordna tider, då en dumdriftighet, eller rättare sagt, dårskap, hade förtråde framför warsamhet och försigtighet, mente man det ej anstå en tapper soldat, at förwara sig innom besatta ställen. Tapperheten måste då wara et frit och öppet mål för de häftigaste och förgiftigaste pilar. Men i sednare tider har man gjordt et redigare begrep om tapperheten. En soldat kan ändock wara lika tapper, fast han ej altid gier sig ut på et stormande haf, utan förser sig med

wäl förskanlade hyddor, och med försikrighet wet utan färdedes manna-spillan, bryta en trotsande fiendes styrka och mod. Fästningar kunna ofta wara tapperhetens bästa walplats. Så wäl förfarenheten, som en sund estertanka, medger, at fästningar böra åtminstone anrättas på gränseorter; på det, at fienden må betagas en fri ingång i landet, och at man där kan församla sin egen styrka, och sedan med tapper arm och godt förråd göra anfall på fienden. Gränsefästningar böra anses för sielfwa nyckelen til hela Riket. Här om har Cardinalen *Richelieu* varit öfvertygad, efter han plägar säga, det han förskaffat sin *Konung* trenne nycklar, neml. fästningen i *Pignerol* för en nyckel til *Italien*, *Perpignan* til *Spanien* och *Brisach* til *Tyskland*. Äfwen så många nycklar lemnade Keiser CARL V. åt sin son PHILIP. *Gollette* i *Africa*, skulle wara en nyckel til medelhafwet, *Cadix* til Wästerhafwet, och *Flißingen* i Grefskapet *Seeland* til *Tyska*, och andre i norr belägne städer. Conf. *Joh. Christ. Beckmanni meditationes politicae* p. 162. Utom gränsefästningar äro ännu et slags fästningar, som kallas *Place d'armes*, inom hwilka man bör församla alt sådant, som hörer til en armées underhåll. Här bör Magaziner, Bageri och Brygghus m. m. inrättas. Ibland sådane fästningar räknas wärt *Sveaborg*. Hade sådane fästningar hos oss förr varit inrättade, så skulle Den Nordiska *Hjälten*, Glorwürdigst i äminnelse Kon. CARL XII. varit långt lyckeligare med sina många krig. Alla tidens minnesböcker skulle lemna oss flere prof på desse fästningars högsta nödwändighet, i fall man wille genomlöpa dem, såsom Högwalborne Herr Generalen EHRENSWÄRD sielf munteligen i Näder mig berättat. Sen *Sverige* kommit olyckeligen at mista sina förut innehafde fästningar, så har war *Hoga Regering* sökt, at ärfätta denne skadan, medelst andre fästningars upbyggande. *Hifors*, den sielfwa naturen wäl förut befästet, har wederbörande funnit wara wärd, at med konst under-

derhjelpa. År 1748. gjordes början med fästningarne *Ulricarborg* och *Broberget* i staden, såsom redan derom är nämt i förra delen af detta arbete. Men *Sveaborg*, som ligger en half mil ifrån staden åt söder, började man at arbeta på 1749. De sju holmar, på hwilka fästningen nu är anlagd, kallades tilföre *Wargskär*, hwars etymologie jag nu först något wil omorda. At våra förfäder warit fordom mycket begifna på störöfweri, är en sak, som allom nogsamf är bekant, hwilka litet genomögnat våra gamle häfdateknare, hwadan de ock blifwit kallade *Wargur* och *Wargar*, på latin *Vargi* seu *Varegi*. Och såsom de nu sielfwe fått sit namn, af deras röstwande och ströfwande, så är och sannolikt, at de ställen och rum, hwarest de haft sit tilhåll, äro kallade *Wargdön* eller *Wargdön* och *wargskär*. Under vår Margkunnige fornfälskare Herr Professor ALGOT H. A. SCARINS praesidio, har Herr Mag. och Secret. Joh. Helsingius utgifwit en disputation *De originibus priscae gentis Varegorum*, hwari han p. 24. grundrikt wisar detta ordets etymologie med följande ord: *Invenimus nomine Wargur & Wargr, in veteri lingua denotari omnis generis rapacia & noxia animalia, velut lupum, ursum, vulpem & accipitrem &c. Indequae per metaphoram bello & Marti hoc nomen proprium factum fuisse, impositumque latronibus hostibus & predonibus; praecipue vero illis, qui eorum classibus cum imperio praesent. Sicut in Gretlunda saga: Wargur är kommen på Eina. Prædo ad insulam vastandam exscensionem fecit. &c.* Skulle åter någon entrågit påstå, at vårt *Wargskär*, fått sit namn, af de wanliga wargar eller röfdiur, som anten där uppehållit sig, eller där någon gång gjordt skada, wela wi ej just afstruga honom hans mening; dock synes den förr anförde här mera grundad. Jag för min del är rätt nögd, at straxt i tid, öfwerlämna desse *Wargur*, och försoga mig at närmare beskrifwa *Sveaborg*. Politiska raisoner förhindra, at för en dag lägga en fullkomlig beskrifning öfwer den-

ne fästning, hwarföre den B. L. lärer förnöja sig med detta nu följande korta utdrag, som war ädla och dyra frihets Stöd, *Högwälborne Herr Riddaren och General Majoren EHRENSWÄRD* höggunstigast behagat mig meddela, hwilket jag med aldnadiupaste wördnad arkänner. Hufwudfästningen ligger på följande fyra holmar: *Wargön, Stora Öster Swartö, Lilla Öster Swartö och Wäster Swartö*. Et stort utanwärf, *Gustafs-Swärd* kalladt, är upbygd på *wargskärs-holmen*, belägen åt söder ifrån hufwudfästningen. Fästningens ena mindre utanwärf, intager holmen benämd *Långönn*, hwilken håller hufwud-fästningen säker på westra sidan. Det andra mindre utanwärf begriper *Skanslandet* på östra sidan inom sina gränser. På denne holmen berättas, at wära egna redan i äldre tider uprättat en skants af muld, hwadan det ock oselbart lærer hafwa sit namn. *Högwälborne Herr Generalen EHRENSWÄRD* behagade sielf höggunstigast berättat detta för mig, med tillsats, at 3:e sådane trullwallar förekomma här i *Finska skären* emellan *Åland* och *Sweborg*. Denne holmen kallas ock *Båk-holmen*, af den båken, som där til slötarandes underrättelse warit upbygd; ty emellan denne holme och *Gustafs-Swärd*, passera alla skepp til Staden. En nog trång, äfwentyrlig, ja nästan omöjelig wäg, at nu mera af fende genomfeglas. Här begrafwes nu för tiden de, som af manikaper dö på *Sweborg*. Många Ryssar äro jämwäl här gjömde i jordens sköte. På denne holme är ock nyfs upfunnen Kopparmalm, dock utan någon synnerlig halt. En ganska stor wäderqwarn, bestående af flere wåningar, förekommer här ock nära in wid dockorne, hwarmed watn ur dem utpumpas. Utom denne nytta, så sågar och malar man ock med den. Innom desse holmar är en rymlig hamn belägen, uti hwilken kan ligga en anseelig flotta. Innom fästningen äro twänne dockor, hwaruti både skepp och galerer kunna förwaras. Fästningen är nu til en stor del sluten, och haf-

hafwer logementer och magazins rum för en anseelig garnizon. Hon är jämwäl redan försedd med sin bestyckning och ammunition.

Riadaren och General Majoren Högwälborne Herr AUGUSTIN EHRENSWÄRD, hwilken redan har upreft de ärestoder, som förmå frambringa Hans wärdaste minne, til wår sednaste efterwerld, lærer ej underlåta, af Dess rena nit och upsat in för GUD, Öfwerbet och Fäderneslandet, at näst Hærrans hjälp! än framdeles göra detta til et efter namnet gagnet bärande SWEABORG.

Jag har wäl warit sinnad wid detta tillfälle omröra de flora förmåner och ofskattbara friheter, som genom Högwälborne Herr Generalen EHRENSWÄRDS högst priswärda bemedlande, äro af wår wärda Riksdagsman Herr Rådman *Buriz* wid sidsa Riksdag *H:fors Stad* förskaffade wordne. Jag har tänkt, at här införa Stadfens inkomster och Crono utskylder, samt någre anmärkningar uti *Naturel Historien*, m. m. som uti denne wälmente beskrifning än saknas; men jag är nödsakad, at för min kringkurne tid, och hwarjehanda orsaker, detta nu förbigå: Skulle ödet framdeles unna mig sådan längenhet, som jag har lust och åhåga, at upleta och framgifwa det, som hörer til min fosterbygds *Historie* och *Oeconomie*, så kunde jag försäkra M. L. om wärkställigheten af det, som nu är utelemnadt. Emedlertid önskar jag af hjertat fluteliggen, at *Himmelen* wille bekröna *H:fors Stads* Högre och Lägre inwånare med all blomstrande fällhet!

G. A. Å.

FRATRI DILECTISSIMO.

Inter primaria juris natura precepta, hoc supremo esse proximum, ut mutuo sese invicem amore prosequantur mortales, neminem nisi, qui omnis expers est humanitatis, fugere

re potest. Communi vero huic, quo omnes constringuntur, vinculo, accedit propinquior & sanguinis & voluntatis conjunctio, qua me Tibi, frater exoptatissime, reddit obstratissimum. Tenerimum enim & ex utraque parte equalem, quem illis, imprimere solet affectum ipsa natura, qui commune ex iisdem parentibus ducunt nascendi initium, fovisti semper, pluribusque obstrasti veri amoris documentis, quam qua a fratre aut germano expectari possunt. Quid igitur mirum? quod ex duplicato fonte profluens fraternus amor, tacito pectore, data quacunque erumpendi occasione contineri nequeat, et si alio officiorum genere declarari non possit, honestis verborum blandimentis exprimi velit. Quum itaque in eo jam sis, ut dissertatione de Helsingforsia, convenienti scilicet Forsiæ nomini argumento, alterum edas eruditionis Tuae specimen; non potui quin insignem, quam ex tuis in literis virtutisque studio progressibus percipi voluptatem, publica hac gratulatione significarem. Doleo vero, quod neque huic officio pares afferre possim facundia vires. Excedit enim verborum apparatus, quæ animum perfundit, lætitia; & in laudum Tuarum excurrere campum, vetat quæ nos intercedit necessitudo. Gratulor itaque Tibi præclaras ingenii dotes, quas multo labore & solerti industria perfecisti. Gratulor feliciter exantlatos labores Academicos & honores, quos prope ætem es consecuturus. Gratulor denique parenti filium ingravescentis senectutis solatium certissimum, mihi quæ fratrem omnibus rebus ornatum. Adsit de cætero conatibus Tuis faventissimum Nomen sua benedictione, hosque optimis suis finibus benignissime subordinet, ut vergant in Sui nominis gloriam, patriæ emolumentum, propriumque commodum. Ero dum vixero

Dabam Borgoe VII. iduum Aprilis.
Anno MDCLXXII.

Tui amantissimus
ERICUS FORSIUS.